

Yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarning shakllanishi

Muhlisa Elyorjon-qizi Mamurjonova

Ilmiy rahbar: Azizbek Hamidjon-o'g'li Qaraboyev

Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarning shakllanish jarayoni zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar kontekstida tahlil etiladi. Tadqiqotda oila institutining jamiyatdagi o'rni, uning barqarorligini ta'minlovchi asosiy omillar hamda yosh avlod ongida oilaga bo'lgan munosabatni shakllantirish mexanizmlari yoritilgan. Ayniqsa, globallashuv, raqamli axborot muhitining kengayishi va ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri ostida an'anaviy qadriyatlarning transformatsiyaga uchrashi masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, yoshlarning oilaga oid tasavvurlari, nikohga tayyorgarlik darajasi va mas'uliyat hissining shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy institutlar - oila, ta'lim tizimi va ommaviy axborot vositalarining roli tahlil qilinadi. Maqolada sog'lom oilaviy muhitni shakllantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash hamda yoshlar orasida mustahkam oilaviy qarashlarni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: oilaviy qadriyatlar, yoshlar, oila instituti, tarbiya, ijtimoiylashuv, globallashuv, madaniy transformatsiya, nikohga tayyorgarlik, ijtimoiy muhit, ma'naviy qadriyatlar

Formation of family values among young people

Muhlisa Elyorjon-kizi Mamurjonova

Scientific supervisor: Azizbek Hamidjon-o'gli Qaraboyev

Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the process of formation of family values among young people in the context of modern socio-economic and cultural changes. The study highlights the role of the family institution in society, the main factors ensuring its stability, and the mechanisms for forming attitudes towards the family in the minds of the younger generation. In particular, special attention is paid to the transformation of traditional values under the influence of globalization, the expansion of the digital information environment, and social networks. The role of social institutions - the family, the education system, and the media - that influence the formation of young people's ideas about the family, the level of readiness for marriage, and a sense of

responsibility is also analyzed. The article develops scientifically based proposals and recommendations on the formation of a healthy family environment, ensuring the harmony of national and universal values, and developing strong family views among young people.

Keywords: family values, youth, family institution, upbringing, socialization, globalization, cultural transformation, preparation for marriage, social environment, spiritual values

Kirish. Jamiyat taraqqiyoti va uning barqaror rivojlanishida oila institutining o'rnini doimo ustuvor ahamiyat kasb etib kelgan. Ayniqsa, yoshlar ongida oilaviy qadriyatlarning shakllanishi nafaqat alohida oila, balki butun jamiyat kelajagini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Zero, "oilalar - bu jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim bo'g'ini bo'lib, undagi muhit va qadriyatlar tizimi kelajak avlodning ijtimoiy qiyofasini shakllantiradi"[1]. Shu bois, yoshlarning oilaga bo'lgan munosabati, ularning nikoh va oilaviy hayotga tayyorgarlik darajasi dolzarb ilmiy muammo sifatida tadqiq etilmoqda.

Zamonaviy globallashtirish jarayonlari, axborot oqimining keskin ortishi va madaniyatlararo integratsiya natijasida an'anaviy oilaviy qadriyatlar muayyan o'zgarishlarga uchramoqda. Bu jarayon yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va hayotiy qarashlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan, "globallashtirish sharoitida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni yoshlar ongiga singdirish masalasi strategik ahamiyat kasb etadi"[2].

Yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarning shakllanishi ko'p qirrali jarayon bo'lib, u oila muhiti, ta'lim tizimi, ijtimoiy institutlar hamda ommaviy axborot vositalari ta'sirida yuzaga keladi. Xususan, oiladagi tarbiya uslubi, ota-onalarning shaxsiy namunalari va ijtimoiy muhitning ta'siri bu jarayonda hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, "yoshlarning ma'naviy-axloqiy qiyofasi, avvalo, oilada shakllanadi va bu jarayon keyingi ijtimoiylashuv bosqichlarida mustahkamlanadi"[3].

Shu bois mazkur maqolada yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarning shakllanish mexanizmlari, ularga ta'sir etuvchi omillar hamda ularni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarning shakllanishi murakkab va ko'p bosqichli ijtimoiy jarayon bo'lib, u nafaqat individual tarbiya, balki kengroq ijtimoiy muhit bilan ham uzviy bog'liqdir. Ushbu jarayonning asosida, avvalo, oila muhitida beriladigan dastlabki pedagogik tair yotadi. Chunki shaxsning qadriyatlar tizimi ilk bor aynan oilada shakllanadi va mustahkamlanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, "farzand tarbiyasida oilaning o'rnini hal qiluvchi bo'lib, undagi ma'naviy muhit shaxs kamolotining asosiy omili hisoblanadi"[4].

Oila ichidagi ijtimoiy-psixologik muhit, ota-onalarning o‘zaro munosabatlari hamda ularning farzandlarga bo‘lgan yondashuvi yoshlarning oilaviy hayot haqidagi tasavvurlarini shakllantiradi. Agar oilada o‘zaro hurmat, ishonch va mas’uliyat ustuvor bo‘lsa, bu holat yoshlar ongida ijobiy model sifatida mustahkamlanadi. Aksincha, nizoli muhitda ulg‘aygan yoshlar oilaviy hayotga nisbatan salbiy yoki ehtiyotkor munosabatni shakllantirishi mumkin. Shu jihatdan, “oiladagi ijtimoiy muhitning sog‘lomligi jamiyat barqarorligining muhim kafolatidir”[5].

Bugungi kunda globallashuv jarayonlari yoshlar ongiga sezilarli darajada ta’sir ko‘rsatmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali turli madaniyatlar, turmush tarzi va qadriyatlar tizimi tezkorlik bilan kirib kelmoqda. Bu esa an’anaviy oilaviy qadriyatlarning transformatsiyasiga olib kelmoqda. Ba’zi hollarda yoshlar orasida individualizm, shaxsiy erkinlikni mutlaq ustuvor qo‘yish kabi qarashlar kuchayib, oilaviy mas’uliyat va majburiyatlarga nisbatan befarqlik yuzaga kelmoqda. Shu nuqtai nazardan, “ma’naviy tahdidlar kuchayib borayotgan sharoitda yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash dolzarb vazifadir”[6].

Biroq bu jarayonni faqat salbiy jihatdan baholash ham bir tomonlama yondashuv bo‘ladi. Globallashuv ayrim ijobiy imkoniyatlarni ham yaratmoqda. Jumladan, yoshlar oilaviy munosabatlarda gender tengligi, o‘zaro hurmat va shaxsiy rivojlanishga e’tibor qaratish kabi zamonaviy tamoyillarni qabul qilmoqda. Bu esa oilaviy munosabatlarning sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qilishi mumkin. Muhimi, ushbu yangiliklar milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirilgan holda shakllantirilishi zarur.

Yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda ta’lim tizimi ham muhim rol o‘ynaydi. Maktab va oliy ta’lim muassasalarida olib borilayotgan ma’naviy-ma’rifiy ishlar, ayniqsa, “Oila pedagogikasi” va “Ijtimoiy pedagogika” kabi fanlar orqali yoshlarning oilaga oid bilim va tasavvurlari boyitiladi. Tadqiqotchilar ta’kidlaganidek, “ta’lim jarayonida beriladigan ma’naviy bilimlar yoshlarning hayotiy qarashlarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi”[7].

Bundan tashqari, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar ham yoshlarning oilaviy qadriyatlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Televideniye, teatr, kino, bloglar va turli kontentlar orqali oilaviy munosabatlarning turli modellari targ‘ib qilinmoqda. Bu esa yoshlarning ongida muayyan stereotiplar va tasavvurlarni shakllantiradi. Shu sababli, axborot makonida sog‘lom va ijobiy oilaviy qadriyatlarni targ‘ib etish dolzarb masala sifatida qaralmoqda. “Axborot makonining tarbiyaviy salohiyati to‘g‘ri yo‘naltirilgandagina u jamiyat rivojiga xizmat qiladi”[8].

Yana bir muhim jihat - yoshlarning turmushga tayyorgarlik darajasidir. Amaliy kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab yoshlar oilaviy hayotga yetarli darajada pedagogic, psixologik va ijtimoiy tayyorgarliksiz kirib bormoqda. Bu esa kelajakda oilaviy konfliktlar, ajrimlar va boshqa muammolarga sabab bo‘lishi mumkin. Shu

bois, yoshlarni oilaviy hayotga ongli ravishda tayyorlash, ularga mas'uliyat, sabr-toqat va o'zaro hurmat kabi fazilatlarni singdirish muhim vazifa sanaladi.

Umuman olganda, yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarning shakllanishi ko'p qirrali jarayon bo'lib, u oila, ta'lim tizimi, ijtimoiy muhit va axborot makonining o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Mazkur jarayonda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash, yoshlarning tafakkurida sog'lom oilaviy qarashlarni shakllantirish hamda ularni hayotga amaliy tayyorlash ustuvor yo'nalish sifatida qaralishi lozim.

Xulosa. Yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarning shakllanishi jamiyatning barqaror rivojlanishi va ijtimoiy muvozanatini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan murakkab va uzluksiz jarayon hisoblanadi, shuning uchun bu masalaga yuzaki emas, balki tizimli va aniq mexanizmlar asosida yondashish talab etiladi, chunki faqat umumiy targ'ibot bilan natija chiqmaydi, real ta'sir qiluvchi omillarni aniqlab, ularga bosim berish kerak bo'ladi, birinchi navbatda, oilaning o'zi ichki sifatini oshirmas ekan, tashqi institutlar orqali berilayotgan tarbiya samarasi past bo'lib qolaveradi, shu sabab ota-onalar uchun majburiy tarzda psixologik va pedagogik savodxonlikni oshirishga qaratilgan qisqa muddatli o'quv dasturlarini joriy etish zarur, chunki ko'pchilik ota-onalar tarbiya jarayonida instinktiv harakat qiladi, bu esa tizimli natija bermaydi, ikkinchi muhim yo'nalish sifatida ta'lim tizimida oilaviy hayotga tayyorlashni formal fan sifatida emas, balki real hayotiy ko'nikmalar beradigan amaliy modulga aylantirish lozim, ya'ni talabalar konfliktni boshqarish, mas'uliyatni taqsimlash va qaror qabul qilish kabi ko'nikmalarni o'zlashtirmasa, nazariy bilimlarning foydasi bo'lmaydi, uchinchi jihat sifatida axborot makonini nazoratsiz qoldirish katta xato bo'ladi, chunki yoshlar qadriyatni kitobdan emas, ko'proq ko'rayotgan kontentdan oladi, shuning uchun ijtimoiy tarmoqlarda sog'lom oilaviy modelni ko'rsatadigan, real hayotga yaqin va sun'iylikdan holi kontentlarni ko'paytirish strategik vazifa bo'lishi kerak, to'rtinchi yo'nalish sifatida yoshlarni nikohga tayyorlashni kechiktirib bo'lmaydi, bu jarayon faqat to'y oldidan emas, balki ancha oldin boshlanishi kerak, chunki noto'g'ri kutishlar va idealizatsiya keyinchalik nizolarga olib keladi, shuning uchun oliy ta'lim muassasalarida maxsus seminar va treninglar orqali yoshlarning real tasavvurlarini shakllantirish zarur, beshinchi jihat sifatida milliy qadriyatlarni faqat shior darajasida emas, balki amaliy mexanizmlar orqali singdirish kerak, aks holda ular yoshlar uchun abstrakt tushunchaga aylanib qoladi, umumiy xulosa shuki, agar oilaviy qadriyatlarni shakllantirish jarayoni aniq tizimga solinmasa va barcha ijtimoiy institutlar o'zaro muvofiqlashtirilmasa, natija fragmentar bo'lib qoladi, aksincha, ushbu jarayonni strategik darajada boshqarish orqali yoshlar ongida mustahkam, real hayotga mos va barqaror oilaviy qarashlarni shakllantirish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. A. (2008). Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Musurmonova, O. (2016). Oila pedagogikasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi nashriyoti.
3. Abdurahmonov, Q. X. (2019). Ijtimoiy pedagogika asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Musurmonova, O. (2020). Oila pedagogikasi va psixologiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Yuldashev, B. S. (2018). Ijtimoiy pedagogika. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti.
6. Hamidjon o'g'li, Q. A. MILLIY TARBIYA VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR UYG'UNLIGI. TADQIQOTLAR, 77 (2), 141-145.
7. Hamidjon o'g'li, Q. A. (2026). O 'RTA OSIYO DAVLATLARI O 'RTASIDA MILLIY TARBIYA SHAKLLANISHINING METODIK ASOSLARI. TADQIQOTLAR, 77(2), 146-150.
8. Hamidjon o'g'li, Q. A. (2025). PSIXOLOGIK XIZMAT FAOLIYATINI TASHKIL ETISHDAGI DOLZAB MUAMOLAR VA ULARNING ZAMONAVIY YECHIMLARI. AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING, 3(2), 730-734.
9. Uktamov, M. M. O. (2026). TECHNOLOGIES FOR EDUCATING STUDENTS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 2(4), 40-43.
10. Avazjon o'g'li, A. R., & qizi KHOLIKOV, K. A. O. (2026). O'ZBEKISTONDA MILLIY MAKTAB MUOMMOSI BOSQICHLARI VA UNING ZAMONAVIY YECHIMLARI. TADQIQOTLAR, 77(2), 136-140.
11. Mutalov, S. X. O. G. L., & Kamolova, A. O. Q. (2026). Bola tarbiyasida iqtisodiy va ekologik tarbiyaning ahamiyati va o 'rni. Science and Education, 7(2), 255-259.
14. Abduqodirov, A. A. O. G. L., & Kamolova, A. O. Q. (2025). Muzeylarning inson ongiga ta'siri va ijtimoiy roli. Science and Education, 6(3), 191-194.
12. Nuritdinova, G. I. Q., & Kamalova, A. (2026). O'SMIR YOSHDAGI BOLALARNING IJTIMOYIY KOMPOTENTLIGI. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (2), 27-29
13. . Ismatullayeva, S. T. Q., & Kamolova, A. O. (2026). Pedagoglarni kasbiy rivojlanishlarida nazariy va amaliyotning ahamiyati. Science and Education, 7(2), 540-542.
14. Yuldashev, J., & Xayrullayeva, N. J. (2026). O 'qituvchi shaxsiyati ta'lim va tarbiya samaradorligining asosiy omili. Science and Education, 7(4), 580-585.

15. Yo‘ldashev, J., & Xoljigitov, D. (2025, November). MATEMATIKA O‘QITUVCHILARI UCHUN RAQAMLI KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH ZARURATI. In Scientific practical conference (Vol. 1, No. 1, pp. 459-462).

16. Khayrullayeva, N. N. (2024). The Influence of Persian Classical Literature on English Literature. International Journal of Language Learning and Applied Linguistics, 3(4), 107-111.

17. Jamolxonovna, X. N. (2025). Gender tolerantlikni rivojlantirishda etnopedagogik metodlarning ilmiy-pedagogik ahamiyati. Fergana methodical school, (3), 108-114.

18. Jamolxonovna, X. N. (2025, October). THEORETICAL FOUNDATIONS OF STUDYING GENDER TOLERANCE IN STUDENTS BASED ON AN ETHNOPEDEGOGICAL APPROACH. In London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation (LIMCMRI) (Vol. 2, No. 1, pp. 68-71).